

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΥΜΑΪΚΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΤΑ ΣΥΜΑΪΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ Α΄

ΑΘΗΝΑΙ
1972

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Θ. ΒΕΡΓΩΤΗ

ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΡΙΟΥ ΣΥΜΗΣ Η «ΑΙΓΛΗ»

Ἦδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1765 τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον τῆς νήσου Σύμης ἀρχίζει νὰ διαφοροποιῆται διὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς περιωνύμου Σχολῆς τῆς Ἁγίας Μαρίνας¹, ἡ ὁποία εἶχεν ἀρκούντως προπαρασκευάσει τὸ μορφωτικὸν ἐπίπεδον τῶν κατοίκων, ὥστε, ἕνα αἰῶνα βραδύτερον, νὰ δεχθῶσιν οὗτοι τὴν ἰδρυσιν Ἀναγνωστηρίου. Φαίνεται δὲ ὅτι τὰ δύο ταῦτα πνευματικὰ καθιδρύματα, ἡ Σχολὴ τῆς Ἁγίας Μαρίνας καὶ τὸ Ἀναγνωστήριον, εἶναι ἀποτελεσματὰ τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην παρατηρηθείσης ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου ἐν τῇ νήσῳ καὶ τοῦ συνεπεῖα ταύτης ἐπελθόντος πλουτισμοῦ τῶν κατοίκων, ὀφειλομένου κυρίως εἰς τὸ ναυτικὸν δαιμόνιον τῶν Συμαίων καὶ εἰς τὴν ἐπελθοῦσαν οἰκονομικὴν καθήλωσιν τῆς νήσου Ρόδου φθίνοντος τοῦ 18ου καὶ διαρκοῦντος τοῦ 19ου αἰῶνος².

Ἄλλαις λέξεσιν, ἡ ἰδρυσις Ἀναγνωστηρίου ἐν Σύμῃ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδόθη ἡ ἐπωνυμία Αἴγλη ἐκ τοῦ παλαιότερου ὀνόματος τῆς νήσου, συμπίπτει μὲ τὴν περίοδον τῆς οἰκονομικῆς τῆς ἀναπτύξεως, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησεν, ὡς ἤτο φυσικόν, ἡ κοινωνικὴ διαφοροποίησις τοῦ σκέπτεσθαι τῶν κατοίκων³.

1. Πρβλ. ΓΡΥΦΩΝΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ, Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας, Ἀθῆναι 1936, τ. Β', σσ. 112-113. ΓΕΩΡΓΙΟΥ Θ. ΒΕΡΓΩΤΗ, Ἡ ἐκπαίδευσις εἰς τὴν Σύμην, Ρόδος 1968, σσ. 9-10. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Σ. ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑ, Ἐνα ἄγνωστο χειρόγραφο τῆς ἀνέκδοτης Φυσικῆς Βενιαμὶν τοῦ Λεσβίου, Δωδεκανησιακὸν Ἀρχεῖον, τ. Ε' (1970), σ. 43 κ. ἐξ. ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, Κατάλογος χειρογράφων, προερχομένων ἐκ τῆς Σχολῆς Σύμης, Ἑλληνικά, τ. 23ος, σσ. 38-42. ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, Ὁ μῦθος τῆς Πρόκνης σὲ μαθηματάρειο ἀπὸ τῆ Σχολῆς Σύμης, Παρνασσός, τ. ΙΔ' (1972), σ. 86 κ. ἐξ.

2. Πρβλ. ΤΑΣΟΥ ΒΟΓΙΑΤΖΗ, Τὸ Ἀναγνωστήριον «Αἴγλη» καὶ ὁ Ἰωάννης Σάββα πασᾶς, ἐν «Φωνῇ τῆς Δωδεκανήσου», ἔτος Α', φ. 23 σ. 2 καὶ ΜΙΑΤΙΛΑΟΥ Ἰ. ΛΟΓΟΘΕΤΗ, Σύντομη οἰκονομικὴ ἱστορία τῆς Ρόδου, περιόδ. Τέχνη, Ρόδος Δεκέμβριος 1970, σ. 29.

3. Βλ. ΤΑΣΟΥ ΒΟΓΙΑΤΖΗ, ἔνθ. ἀν. Συγκεκριμένως ὁ Σάββα πασᾶς εἰς τὴν ἀπαντητικὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ, ἐπὶ τῇ ἀνακρίσει του ὡς ἐπιτίμου Προέδρου τοῦ Ἀναγνωστηρίου, θεω-

Διὰ τοῦ θεσμοῦ τούτου προεβλέπετο ἡ εὐρεῖα διάδοσις τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων, ἡ διατήρησις τῆς γλώσσης καὶ τῆς θρησκείας καὶ ἡ τόνωσις τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τοῦ λαοῦ εἰς ἅπαντα τὰ κοινωνικὰ αὐτοῦ στρώματα¹.

Ὡς ἐκπαιδευτικὸς θεσμὸς τὸ Ἐθνικὸν Ἐκπαιδευτικὸν Ἰνστιτούτον τοποθετεῖται ἐντὸς τῶν γενικῶν πλαισίων τῆς παρατηρηθείσης εἰς πανελλήνιον κλίμακα κινήσεως διὰ τὴν ἀφύπνισιν τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων, ὥστε νὰ δυνηθῇ τὸ Ἔθνος νὰ προσαρμολογήσῃ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν καιρῶν². Συνεπῶς, βασικὸς στόχος τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἐθνικοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ἰνστιτούτου ἐτέθη ἐξ ἀρχῆς ἡ ἐθνικὴ καὶ μορφωτικὴ ἐξύψωσις τῶν κατοίκων τῆς νήσου Σύμης³. Πράγματι, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του τὸ Ἐθνικὸν Ἐκπαιδευτικὸν Ἰνστιτούτον μετεβλήθη εἰς εἶδος Λαϊκοῦ Πανεπιστημίου⁴, ὡς μαρτυρεῖ τὸ Καταστατικὸν αὐτοῦ⁵.

ρῶν «τὴν εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ διανοητικὴν εὐεξίαν ἐπίδοσιν καὶ προκοπὴν» τῶν Συμαίων ὡς ἀποτέλεσμα τῆς οικονομικῆς των εὐεξίας, ὑποστηρίζει, ὅτι «τὴν μεγάλην ταύτην ἀλήθειαν κατανόησαντες [οἱ Συμαῖοι], ἐγκαίρως ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἴδρυσιν σχολῶν εὐ συγκεκριμένων καὶ τὸ καλὸν τοῦτο ἴδρυμα [τὸ Ἐθνικὸν Ἐκπαιδευτικὸν Ἰνστιτούτον] ἰδρύσαντο, πνευματικὴν ἄνευ θορύβων καὶ πατάγων δωροφοροῦν τοῖς προσερχομένοις τὴν τροφήν, καὶ ὅτι, εὖ ποιῶντες, ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἤνωσαν τὴν πρὸς τὸν Λόγιον καὶ τὸν Κερδῶν Ἐρμῆν στοργὴν αὐτῶν».

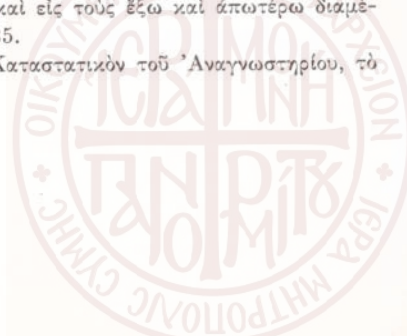
1. Πρβλ. α) τὰς ἐπιστολάς Α.Κ. Πλατανίστα, Ἀθανασίου Βλαστοῦ καὶ Μ. Μαλλιάρη, ἐν «Χρονικὰ τοῦ ἐν Σύμῃ Ἐκπαιδευτικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀγγλίας», ἔτος πρῶτον 1872-1873, Ἀθήνησι 1874, σσ. 48, 51 καὶ 59 καὶ β) ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΕΡΙΔΟΥ, Λόγος ἀπαγγελθεὶς κατὰ τὴν 24ην Σεπτεμβρίου 1872 ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ Λόγος ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὴν Η' τακτικὴν συνεδρίαν, ἐν «Χρονικὰ κλπ.», σσ. 9-11 καὶ 24-25.

2. Πρβλ. α) ΜΑΝΟΥΗΛ ΓΕΛΕΡΝ, Ἀποσημειώματα χρονογράφου, Ἀθήνησι 1932, σ. 203, β) ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΕΡΙΔΟΥ, ἔνθ. ἀν., σσ. 7 καὶ 24 καὶ γ) τὰς ἐπιστολάς τῶν Γ. Ν. Διακίδη, Ἰ. Λογοθέτη καὶ Τῶν ἐν Ρόδῳ ἀγαθοεργῶν Καταστημάτων ὡς καὶ ποίημα τῆς Σ. Λεοντιάδος, ἐν «Χρονικὰ κλπ.» σσ. 45-46, 61, 64 καὶ 69.

3. Βλ. Καταστατικὸν τοῦ ἐν Σύμῃ Ἐκπαιδευτικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀγγλίας, Ἀθήνησι 1874. Εἰς τὸ ἄρθρον ὑπ' ἀριθ. 1 καθορίζεται ὡς σκοπὸς τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ἰνστιτούτου «ἡ διὰ τῆς ἐκ συμφῶν τῶν μελῶν ἐνεργείας διάδοσις παντὸς καλοῦ καὶ γενικῆ προαγωγῆς».

4. Πρβλ. α) τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Σύλλογος «Ὀμηρος» ἐν «Χρονικὰ κλπ.», σ. 54, ἔνθα ἀναγινώσκουμεν: «... Οἱ λόγοι παρ' ἡμῖν ἀεροβατοῦσιν ἰστάμενοι εἰς τὰ αἰθέρια ὕψη καὶ συζητοῦντες περὶ πραγμάτων μεγάλων, οἱ δὲ πολλοὶ χάσκοντες οὐδὲν ἐννοοῦσιν· εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη οἱ Σύλλογοι νὰ ἐπιστήσωσι τὴν προσοχὴν των καὶ τὴν ἐνεργείαν των εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν· καὶ ὅπου μὲν ὑπάρχουσι σχολεῖα νὰ ἐρχονται εἰς βοήθειαν αὐτῶν ἐπαυξάνοντες τὸ προσωπικὸν τῶν διδασκάλων, ὅπου δὲ δὲν ὑπάρχουσι, νὰ συσταίνωσι παρακινῶντες εἰς τοῦτο καὶ τοὺς προύχοντας τοῦ τόπου· περὶ αὐτὰ οἱ Σύλλογοι, ἐὰν ἀσχοληθῶσι μετ' ἐπιμελείας καὶ ζήλου, θὰ πράξωσι μεγάλην εἰς τὸ Ἔθνος εὐεργεσίαν», β) ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΕΡΙΔΟΥ, Λόγος ἐκφωνηθεὶς τῇ 7 Ὀκτωβρίου 1873 κατὰ τὴν πρῶτην ἐπέτειον τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ἰνστιτούτου ἐορτῆν, ἐν «Χρονικὰ κλπ.», σ. 32, ὅπου λέγει μετὰ ξὺ ἄλλων: «... ὁ σκοπὸς καὶ τοῦ ἡμετέρου Ἐκπαιδευτικοῦ Ἰνστιτούτου, ὅπως καὶ πάντων τῶν τοιούτων καθιδρυμάτων, εἶναι διπλοῦς, ἡ ἀμοιβαία δηλαδὴ τῶν εἰς αὐτὰ φοιτῶντων καὶ συνεργησάντων ὠφέλεια καὶ ἕτερα γενικωτέρα διήκουσα καὶ εἰς τοὺς ἔξω καὶ ἀπωτέρω διαμένοντας καὶ γ) ΓΕΩΡΓΙΟΥ Θ. ΒΕΡΓΩΤΗ, ἔνθ. ἀν., σ. 35.

5. Πρόκειται διὰ τὸ δεύτερον κατὰ σειρὰν Καταστατικὸν τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ἰνστιτούτου, τὸ

Ἀτυχῶς ἡ σύνθεσις τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀναγνωστηρίου τούτου, λόγω καταστροφῆς τοῦ ἀρχαιακοῦ ὑλικοῦ καὶ τῶν Πρακτικῶν τοῦ Συμβουλίου του, καθίσταται προβληματική. Τὰ κατὰ καιροὺς ὅμως ἐρχόμενα εἰς φῶς διάφορα στοιχεῖα, ὅπως τὰ δύο Καταστατικά αὐτοῦ, τὸ πρῶτον τοῦ ἔτους 1872 καὶ τὸ δεύτερον τοῦ ἔτους 1874, τὰ Χρονικά του, ἅτινα ἐξεδόθησαν τὸ ἔτος 1874 καὶ ἀφοροῦν εἰς τὸ πρῶτον ἔτος τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, καὶ μέρος τοῦ πρώτου Καταλόγου τῶν βιβλίων τῆς Βιβλιοθήκης του, προσφέρουν τὴν δυνατότητα σκελετοποιήσεως τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος τοῦ ἰδρύματος τούτου καὶ παρέχουν τὴν δυνατότητα προβολῆς τῆς πνευματικῆς στάθμης τῆς νήσου Σύμης κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Διοικήσις τοῦ Ἀναγνωστηρίου

Τὴν 24ην Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1872 ὀλίγοι φιλοπρόοδοι Συμαῖοι ἀπεφάσισαν τὴν ἵδρυσιν Ἀναγνωστηρίου¹. Οὕτω τὸ ἐμψυχον ὑλικὸν τοῦ ἰδρύματος, τοῦλάχιστον ἅμα τῇ ἰδρύσει του, ὑπῆρξεν ἄμιγξες Συμαϊκόν. Τὸ δὲ πρῶτον Διοικητικὸν Συμβούλιον αὐτοῦ ἀπετέλεσαν οἱ: Γεώργιος Περιίδης, Πρόεδρος, Βασίλειος Βενιαμίν, Ἀντιπρόεδρος, Δημοσθένης Χαβιαρᾶς, Γραμματεὺς, Νικόλαος Μπόνης, Ταμίας, καὶ ὁ Ἀρχιμανδρίτης Σεραφεῖμ, Βιβλιοφύλαξ. Κοσμῆτορες κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀνεδείχθησαν οἱ: Κ. Κοντογιάννης, Ν. Ι. Βογιατζῆς, Ν. Π. Κλαδάκης, Α. Ἀγγελίδης, Ν. Κ. Σαμιωτάκης, Β. Κεραμόπουλος, Κ. Σουλιώτης, καὶ Α. Ι. Μιλιωράτης².

Βάσει τοῦ Καταστατικοῦ του τὸ Ἀναγνωστήριον περιελάμβανε: α) τακτικά, β) ἀντεπιστέλλοντα καὶ γ) ἐπίτιμα μέλη ὡς καὶ δωρητὰς, ε) εὐεργέτας καὶ στ) μεγάλους εὐεργέτας (ἄρθρον 3). Τακτικὰ μέλη ἐθεωροῦντο, ὅσα διέμενον ἐν Σύμη, ἀντεπιστέλλοντα, ὅσα διέμενον ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ καὶ συνειργάζοντο «πρὸς προαγωγὴν τῶν τοῦ Ἀναγνωστηρίου ἐργασιῶν», ἐπίτιμα δὲ ἀνεκηρύσσοντο «ἄνδρες διακρινόμενοι διὰ τε τὰς γνώσεις, τὴν φιλογένειαν καὶ τὸν πρὸς τὴν παιδείαν ζῆλον των». Δωρηταὶ ἐθεωροῦντο καὶ ἀνεγράφοντο «οἱ δωρούμενοι βιβλία ἢ ἄλλο τι τῶ Ἀναγνωστηρίῳ ἀξίας οὐχὶ ἀνωτέρας τῶν 5 εἰκοσαφράγκων», εὐεργέται «ἐκεῖνοι τῶν δωρητῶν, ὧν τὸ δῶρον ὑπερβαίνει τὴν ἀξίαν τῶν 5 μέχρις 20 εἰκοσαφράγκων» καὶ τέλος μέγαλοι εὐεργέται

ὁποῖον «συνεζητήθη καὶ ἐπεκυρώθη τὴν 2αν Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1873» καὶ ἐξετυπώθη τὸ ἐπόμενον ἔτος 1874. Τοῦτο δὲν διαφέρει ἐν τῇ οὐσίᾳ ἀπὸ τὸ ἀρχικῶς συνταχθέν. Τὸ δεύτερον τοῦτο Καταστατικὸν εἶναι ἀνάπτυξις τῶν βασικῶν σκέψεων τοῦ πρώτου.

1. Βλ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΕΡΙΔΟΥ, ἔθθ. ἀν., σσ. 7-9 καὶ 24. Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν εἶχεν ἰδρῦσει Ἀναγνωστήριον καὶ ἡ Κῶς, ὅπερ εἶχε τὴν ἐπωνυμίαν «Φιλόπατρις Ἀδελφότης» (πρβλ. Α. Κ. Πλατανίστα ἐπιστολὴν πρὸς τὸ Ἀναγνωστήριον Σύμης, ἐν «Χρονικά κλπ.», σ. 48). Ἡ νῆσος Χάλκη ἀπέκτησεν Ἀναγνωστήριον τὸ ἔτος 1909 ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Πρόδοξ» (πρβλ. «Ξενοφάνης», τ. 6ος (1909), σ. 45).

2. Πρβλ. «Χρονικά κλπ.» σσ. 3 καὶ 4.

ἀνεκηρύσσοντο «οἱ ἐν ταῖς δωρεαῖς αὐτῶν ὑπερβάλλοντες τὸ ἀνωτέρω ποσόν» (Καταστατικόν, ἄρθρα 4-9).

“Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ πρῶτα μέλη τοῦ Ἀναγνωστηρίου ὁ Δ. Χαβιαρᾶς ἀναφέρει ὅτι ταῦτα ἐν ἀρχῇ ἦσαν ὀλίγιστα, ὅμως μετὰ τὴν ἑναρξιν τῆς λειτουργίας τοῦ Ἀναγνωστηρίου «πολλοί, φιλοτίμως πάνυ ἐγράφησαν». Συνολικῶς δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τοῦ Ἀναγνωστηρίου, κατὰ μὲν τὸ Α΄ ἐξαμηνιον τῆς λειτουργίας του, τακτικῶν, ἀντεπιστελλόντων καὶ ἐπιτίμων, ἀνῆλθεν¹ εἰς 95, κατὰ τὸ τέλος δὲ τοῦ πρώτου ἔτους² εἰς 101. Ἀρκετὰ τῶν ἀντεπιστελλόντων καὶ ἐπιτίμων μελῶν τοῦ Ἀναγνωστηρίου διετήρησαν ἀλληλογραφίαν μὲ τὸ ἴδρυμα, ἄλλα δὲ ὄχι, ἀφ’ ἑνὸς μὲν ἐπειδὴ ἡ ἐπικοινωνία τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο δυσχερής, ἀφ’ ἑτέρου δὲ διότι «ἀπὸ τῆς πρὸς τινα ἐξ αὐτῶν ἀποστολῆς τῶν γραμμάτων καὶ τῶν σχετικῶν διπλωμάτων» τὸ διαρρεῦσαν «διάστημα τοῦ χρόνου ὑπῆρξε βραχύς»³.

Σημειοῦμεν ὅτι τὰ ἀντεπιστέλλοντα μέλη τοῦ Ἀναγνωστηρίου κατὰ μὲν τὸ Α΄ ἐξαμηνιον τῆς λειτουργίας του ἀνῆρχοντο εἰς 39, συνολικῶς δὲ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος εἰς 41. Σημειοῦμεν προσέτι ὅτι μεταξὺ τῶν ἀντεπιστελλόντων μελῶν, κατὰ τὴν χρονικὴν ταύτην περίοδον, περιλαμβάνοντο ὁ ἐν Πειραιεῖ διαμένων Νικήτας Πικιδῆς καὶ ὁ ἐν Σύρῳ Ἰωάννης Κ. Χούμης⁴, μεταξὺ δὲ τῶν ἐπιτίμων μελῶν ὁ Ἰάκωβος Σαμιοτάκης, ὁ ὁποῖος διέμενε ἐν Σμύρνῃ, ὁ Ἰωάννης Νικήτα ἐν Ἀθήναις, ὁ Ἰωάννης Ἀντωνιάδης καὶ ὁ Σίδνεϋ Βάρκερ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἡ Αἰμιλία Λεοντιάς ἐν Κων(σταντι)πόλει, ὁ Ἰωάννης Σακελλίων ἐν Πάτρῳ καὶ ἡ Σαπφὼ Λεοντιάς ἐν Σμύρνῃ⁵.

Τὸ Ἀναγνωστήριον ἀνεκήρυξε καὶ ἐπιτίμους Προέδρους, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται ὁ Μητροπολίτης Ρόδου Συνέσιος⁶ καὶ ὁ Ἰωάννης Σάββα Πασᾶς, γενικὸς τότε Διοικητὴς τοῦ Ἀρχιεπαρχοῦς⁷.

Διὰ τὴν καταστάσιν τὴν ἐπιτίμων τοῦ Ἀναγνωστηρίου ἐτηρεῖτο ὠρισμένη δικαιοσύνη. Συγκεκριμένως, ἡ ἐγγραφὴ μέλους τινὸς ἐγένετο κατόπιν προτάσεως τριῶν ἐκ τῶν τακτικῶν μελῶν αὐτοῦ. Ἡ πρότασις αὕτη ἀνηγγέλλετο ὑπὸ τοῦ

1. ΔΗΜ. ΧΑΒΙΑΡΑ, "Ἐκθεσις τῶν μετὰ τὴν Α΄ ἐξαμηνίαν γενομένων, ἀναγνωσθεῖσα τῇ 22α Μαρτίου 1873, «Χρονικά κλπ.», σ. 18.

2. ΔΗΜ. ΧΑΒΙΑΡΑ, "Ἐκθεσις τῶν κατὰ τὴν Β΄ ἐξαμηνίαν γενομένων... ἐνθ. ἀν. σ. 37-38. Ὁ Κατάλογος τῶν μελῶν τοῦ Ἀναγνωστηρίου κατὰ τὸ Α΄ ἔτος τῆς λειτουργίας του, τακτικῶν καὶ ἐπιτίμων, παρατίθεται εἰς τὰς σσ. 97 καὶ 98 τῶν Χρονικῶν.

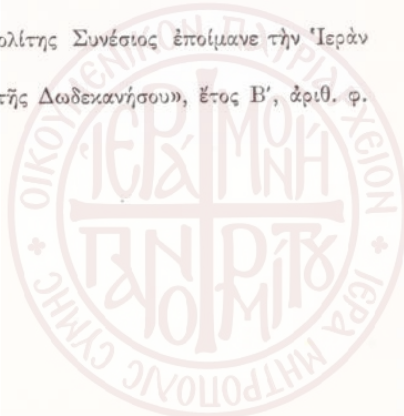
3. ΔΗΜ. ΧΑΒΙΑΡΑ, ἐνθ. ἀν. σ. 38

4. ΔΗΜ. ΧΑΒΙΑΡΑ, ἐνθ. ἀν. σσ. 37-38.

5. ΔΗΜ. ΧΑΒΙΑΡΑ, "Ἐκθεσις τῶν μετὰ τὴν Α΄ ἐξαμηνίαν γενομένων... «Χρονικά κλπ.», σ. 18.

6. ΔΗΜ. ΧΑΒΙΑΡΑ, ἐνθ. ἀν. σ. 18. Ὁ μητροπολίτης Συνέσιος ἐποίμανε τὴν Ἱερὰν Μητροπόλιν Ρόδου ἀπὸ 1865-1876.

7. ΤΑΣΟΥ ΒΟΓΙΑΤΖΗ, ἐνθ. ἀν. καὶ ἐν «Φωνὴ τῆς Δωδεκανήσου», ἔτος Β΄, ἀριθ. φ. 27. σ. 7.

Προέδρου ἐν συνεδριάσει καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸ ὑποψήφιον μέλος ἐξελέγετο «διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας καὶ ἀπολύτου πλειοψηφίας». Κατὰ τὴν ἰδίαν διαδικασίαν ἐξελέγοντο καὶ οἱ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ διαμένοντες καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ καταστοῦν μέλη τοῦ Ἐναγνώστηριου (Καταστατικόν, ἄρθρα 10 καὶ 11).

Τὰ τακτικά μέλη εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ φοιτοῦν εἰς τὸ Ἐναγνώστηριον. Δικαίωμα ἐπίσης εἶχον ταῦτα νὰ συνιστοῦν εἰς τὸ Συμβούλιον τοῦ ἰδρύματος παρεπίδημόν τινα, Συμαῖον ἢ μὴ, διὰ νὰ ἐπιτραπῇ εἰς αὐτὸν νὰ συχνάξῃ εἰς τὸ Ἐναγνώστηριον ἐπὶ χρονικόν τι διάστημα. Τὸ διάστημα τοῦτο, κατὰ τὸ ἄρθρον 39 τοῦ Καταστατικοῦ, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπερβῇ τοὺς τρεῖς μῆνας.

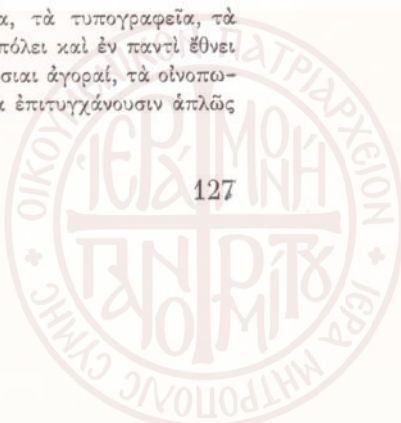
Τὰ μέλη τὰ ὑποπίπτοντα εἰς ὠρισμένα σφάλματα διεγράφοντο ἐκ τοῦ Ἐναγνώστηριου. Συνεπῶς, ἡ διαγωγή μέλους τινὸς ἐρρύθμιζε τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὸ ἴδρυμα. Διὰ νὰ διαγραφῇ ὅμως ἐν μέλος, ἦτο ἀναγκαῖα ἡ ἀπόλυτος πλειοψηφία «τῇ προτάσει πέντε μελῶν, γινομένη διὰ τοῦ Προέδρου ἐν συνεδριάσει». Ἐπίσης διεγράφετο ἐκ τοῦ Ἐναγνώστηριου πᾶν τακτικὸν μέλος, «ὅταν καίτοι λήξαντος τοῦ ἔτους, μὴ πληρῶση ὀλόκληρον τὴν αὐτοῦ συνδρομὴν». Ἀλλὰ καὶ τὰ ἀντεπιστέλλοντα καὶ ἐπίτιμα μέλη διεγράφοντο, ἐὰν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους «οὐδὲν ἀνταλλάξουν μετὰ τοῦ Ἐναγνώστηριου ἔγγραφον» (Καταστατικόν, ἄρθρον 11).

Ἡ δρᾶσις τοῦ Ἐναγνώστηριου

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς λειτουργίας τοῦ Ἐναγνώστηριου κατὰ τὸ Α' ἔτος τῆς ἰδρύσεώς του παρουσιάζονται λίαν ἱκανοποιητικά. Ὁ Δ. Χαβιαρᾶς παρατηρεῖ: «Ἀναλογιζόμενοι πάντες τὸ μικρὸν ἀπὸ τῆς συστάσεως διάστημα καὶ τὰς ἐν ἐκάστη ἀρχῇ δυσκολίας, θέλομεν θεωρήσει τὴν γενομένην ἀρχὴν ἀξιόλογον καὶ οἰονεὶ σπέρμα πλούσιον, ἐπαγγελλλόμενον θερισμόν»¹. Ὁ δὲ Γ. Περίδης προσθέτει: «Ἡ ἐπιτυχὴς αὕτη πορεία τοῦ Ἐναγνώστηριου ὠφείλετο εἰς τὸ ὅτι ἤρξαντο εὐτυχῶς οἱ ἄνθρωποι νὰ συλλαμβάνωσι καθαρῶς τινὰ καὶ ὑψηλοτέραν ἰδέαν περὶ τῆς εὐεργετικῆς καὶ ἐκπολιτιστικῆς αὐτῶν [τῶν γραμμάτων] δυνάμεως καὶ ἐφ' ἑνὸς ἐκάστου ἰδία καὶ ἐπὶ πάσης πολιτείας ἐν γένει καὶ παρετήρησαν ὅτι ἡ εὐδαιμονία ἐκάστης πόλεως καὶ ἡ δόξα δὲν μετρεῖται διὰ τῆς πληθούς καὶ ποικιλίας ἀπλῶς τῶν πρὸς ἀπόλαυσιν δαπανωμένων προϊόντων..., ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τῶν ἐργαστηρίων ἐκείνων, ἐν οἷς πρῶτιστα θεραπεύονται αἱ πνευματικαὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀνάγκαι»². Αὐτὸ

1. Βλ. «Χρονικὰ κλπ.», σ. 17.

2. Βλ. «Χρονικὰ κλπ.», σ. 8. Καὶ προσθέτει: «τὰ σχολεῖα, τὰ τυπογραφεῖα, τὰ βιβλιοπωλεῖα, αἱ βιβλιοθήκαι καὶ τὰ τοιαῦτα ἀποτελοῦσιν ἐν πάσῃ πόλει καὶ ἐν παντὶ ἔθνει τὰ ἀληθῆ στοιχεῖα τῆς ζωῆς καὶ τῆς εὐκλείας αὐτῶν, οὐχὶ δὲ πλούσιαι ἀγοραί, τὰ οἰνοπωλεῖα, κηφνεῖα καὶ παντὸς εἶδους καταγῶγια τῶν ἀργῶν, ἅτινα ἐπιτυχάνουσιν ἀπλῶς τὴν πτώσιν τῶν κοινωνιῶν, ἐν αἷς πλεονάζουσι» (αὐτόθι).

δ' ἀκριβῶς τὸ πνεῦμα εἶχεν ὁδηγήσει τοὺς ἰδρυτὰς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ἐπιμελητηρίου νὰ θέσουν ὡς σκοπὸν τῆς ἰδρύσεώς του τὴν ἐπιδιώξιν τῆς ἐξυψώσεως τοῦ ἀνθρώπου «διὰ τῆς διδασκαλίας διαφόρων μαθημάτων, διὰ τῆς ἀναγνώσεως διατριβῶν, διὰ τῆς συστάσεως βιβλιοθήκης, δι' ὑποστηρίξεως καὶ συνδρομῆς ἐκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν καταστημάτων, διὰ συλλογῆς ἀρχαιοτήτων καὶ διὰ παντὸς ἄλλου ἐφικτοῦ μέσου» (Καταστατικὸν ἄρθρον 2).

Ἄς μὴ νομισθῆ ὅμως ὅτι τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς λειτουργίας τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἐπιμελητηρίου ἐπετεύχθησαν ἄνευ προσπαθειῶν. Ἀντιθέτως, παρετηρήθη καὶ ποιά τις ἀντίδρασις. Ἄλλ' ὑπερεκάμφθη ταχέως ἡ ἀντίδρασις αὕτη «τῶν σφόδρα αὐστηρῶν», οἱ ὅποιοι «ἐν τῇ ἐθελοκαλίᾳ των κατακρίνουσι τὸ ἡμέτερον ἔργον ὡς ἀνάρμοστον καινοτομίαν» καὶ θὰ ἐπεθύμουν «νὰ ἐπιμένωμεν εἰς τὰς ἀτελείας ἡμῶν καὶ νὰ μὴ θέλωμεν νὰ βελτιωθῶμεν»¹.

Εἰδικώτερον, ἡ δρᾶσις τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ κατὰ τὸ Α' ἔτος τῆς λειτουργίας του συνοψίζεται εἰς τὸν ἐφοδιασμὸν του διὰ διαφόρων ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν, εἰς τὴν ψήφισιν ὠφελίμων προτάσεων, εἰς τὸν σχηματισμὸν μικρᾶς βιβλιοθήκης, εἰς τὴν σύνδεσίν του μετὰ πολλῶν ἀξιολόγων Συλλόγων, εἰς τὴν διδασχὴν μαθημάτων τινῶν, εἰς τὴν σύστασιν δύο διαγωνισμάτων καὶ εἰς τὴν διακόσμησιν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ. Ἄλλ' ἰδοὺ τί διαλαμβάνει σχετικῶς ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ εἰς τὸν ἀπολογισμὸν τοῦ Α' ἔτους τῆς λειτουργίας τοῦ ἰδρύματος. Παραθέτω, ὡς ἔχει, τὸ σχετικὸν ἀπόσπασμα.

«Εἶναι ἀληθές ὅτι οἱ πάντες σχεδὸν ἐπεδειξάμεθα ζῆλον περὶ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἐφημερίδων καὶ τῶν περιοδικῶν καὶ ἡ τοιαύτη τάσις, κατ' ἐμὲ κριτήν, δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀναξία λόγου. Περὶ δὲ τοῦ Κανονισμοῦ ἀγνωῶ, μὰ τὴν ἀλήθειαν, τί νὰ εἶπω; ἐπεθύμουν ἀληθῶς νὰ ἐβλεπον αὐτόν, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐπιψηφίσεως, ἐπὶ τοῦ πίνακος παριστάμενον ὡς τινα ὄρατὸν ἔφορον πρὸ πάντων ἡμῶν καὶ ἐνθυμίζοντα ἐκάστῳ τὸ ἴδιον καθῆκον, ἢ μᾶλλον νὰ εἶχεν αὐτόν ἕκαστος τῶν μελῶν ἐντετυπωμένον ἐντὸς τῆς διανοίας του. Ἡ δὲ ἡμετέρα βιβλιοθήκη ἐπλουτίσθη ἀρκούντως, εἶναι ἀληθές, ἀλλ' ἀγνοοῦμεν ἴσως οἱ πολλοὶ ὅτι ὅσα μᾶλλον αὐξάνει αὕτη, τοσοῦτα ἀποβαίνει καὶ μᾶλλον δύσχρηστος, καὶ ἕκαστος θᾶττον ἀπαγορεύει καὶ πρὸς μόνην τὴν θεάν τῶν συσσωρευομένων βιβλίων; πλὴν τούτου εὐκτότερον νὰ ἔχωμεν ἀφθονίαν ἀναγνωστῶν ἢ βιβλίων; ὁ δὲ σύνδεσμος ἡμῶν μετὰ πολλῶν ἀξίων λόγου Συλλόγων, οὐ μικρὰν ἀληθῶς περιποιεῖ τιμὴν καὶ εἰς τὸ ἡμέτερον Ἐκκλησιαστικόν; ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο μάλιστα ὑποχρεοῖ ἡμᾶς νὰ δειχθῶμεν ἀξιοὶ κατὰ πάντα τῆς τοιαύτης τιμῆς καὶ ἀληθεῖς αὐτῶν ὀπαδοί, εἰ μὴ καὶ ἐφάμιλλοι ἐργάται. Ἀλλὰ τὰ διαγωνίσματα ἡμῶν; Τὸ μὲν πρῶτον, εἶναι ἀληθές, ὑπῆρξέ πως εὐτυχέστερον, κατορθωθέντος νὰ ἐνεργηθῶσιν ἐγκαίρως περὶ αὐτοῦ τὰ δέοντα, καίπερ πο-

1. Βλ. «Χρονικὰ κλπ.», σσ. 10-11.

λὸ μακρὰν ἔτι ὄντος τοῦ τέρατος. Τὸ δὲ ἕτερον, ἀπαντῆσαν διάφορα προσκόμματα κατὰ τὴν πορείαν του, δὲν ἀπέτυχε μὲν καθ' ὀλοκληρίαν, ἐβράδυνεν ὅμως ἐπὶ τοσοῦτον ἢ ἐκπλήρωσις αὐτοῦ, ὥστε φόβος μὴ ματαιωθῆ¹. Τὰ δὲ διδασχθέντα μαθήματα ὁποίους τινὰς ἀπέφερον καρπούς; Ἐμιμήθημεν τῷ ὄντι κατὰ τοῦτο τοὺς ἄλλους Συλλόγους, ἀλλ' ἢ ἐξ αὐτῶν ὠφέλεια, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις Συλλόγοις, ἢ οὐδεμία ἢ ἐλαχίστη ὑπάρχει, οὐδὲ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἄλλως, διότι, πλὴν ὅτι ὑπάρχει σπάνις ἀνδρῶν εἰδικῶν, καὶ πολλὰ ἄλλα προσαπαιτοῦνται πρὸς τοῦτο καὶ παρὰ τοῦ διδάσκοντος καὶ παρὰ τῶν ἀκροωμένων. Περὶ δὲ τῆς ἐξωτερικῆς τοῦ Ἀναγνωστηρίου διακοσμῆσεως ὁμολογητέον, ὅτι ἡ πλείστη κατεβλήθη φροντίς»².

Ἐκ τοῦ συντόμου τούτου ἀπολογισμοῦ καθίσταται γνωστὸν: α) ὅτι τὸ Καταστατικὸν δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐκτυπωθῆ³, β) ὅτι ἡ βιβλιοθήκη ταχέως ἐπλουτίσθη, γ) ὅτι τὸ ἀναγνωστικὸν κοινὸν ἦτο μικρὸν καὶ δ) ὅτι, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ἐν τῷ Ἀναγνωστηρίῳ διδασκόμενα μαθήματα, ἀνεκύψαν ποικίλα δυσεπίλυτα προβλήματα. Παρὰ τὰς δυσκολίας ὅμως ταύτας προέκυψαν συγχρόνως καὶ ὠρισμένα βασικὰ ὠφέλεια: α) διὰ τῶν συζητήσεων ἢ τῶν ἀναγνώσεων ὠφελήθησαν τὰ μέλη, β) τὸ Ἀναγνωστήριον ἐγένεν αἰτία νὰ ἐθισθοῦν τὰ μέλη του εἰς τὴν τάξιν καὶ ἀκρίβειαν περὶ τὴν ἐργασίαν, τὴν εὐσυνειδητὸν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεων των καὶ τὴν μὴ ἐπέμβασιν εἰς ἀλλότρια δικαιώματα, κοινωνικὰς ἀρετὰς τῶν ὁποίων τὴν ἀπόκτησιν «πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ καὶ τὸ ἡμέτερον Ἀναγνωστήριον», ἀφοῦ «ἀναδεικνύουσι τοὺς χρηστοὺς καὶ ἀληθεῖς πολίτας καὶ ὧν δυστυχῶς τέλεον στερούμεθα οἱ πλείστοι ἡμῶν»⁴.

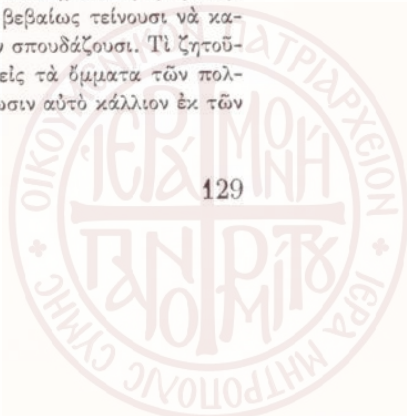
Μεταξὺ τῶν μαθημάτων, τὰ ὁποῖα ἐδιδάχθησαν ἐν τῷ Ἀναγνωστηρίῳ κατ' ἐκείνην τὴν περίοδον, ἦσαν: «Τὸ τῆς ἀνθρωπολογίας, ὑπὸ τοῦ ἐτέρου

1. Τὸ μὲν πρῶτον διαγώνισμα ἀφεώρα εἰς «τὴν συλλογὴν ἐξ ἀπασῶν τῶν νοτίων Σποράδων ὕλης σκοπούσης τὴν ἐξακρίβωσιν τοῦ κατὰ τὰς νήσους ταύτας ἐθνικοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης ἀμιγροῦς παντὸς ἀλλοφύλου στοιχείου», τὸ δὲ δεῦτερον εἰς «τὴν συναγωγὴν διαφόρων στατιστικῶν πληροφοριῶν ἀφορωσῶν εἰς τὴν ἡμετέραν πατρίδα» (βλ. ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΧΑΒΙΑΡΑ, Ἐκθεσις τῶν μετὰ τὴν πρώτην ἐξαμηνίαν γενομένων..., ἐνθ. ἀν., σ. 19).

2. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΕΡΙΔΟΥ, Λόγος ἐκφωνηθεὶς τῇ 7 Ὀκτωβρίου 1873... ἐνθ. ἀν., σσ. 33-34.

3. Πρόκειται περὶ τοῦ πρώτου Καταστατικοῦ, ὅπερ φέρει ἡμερομηνίαν συντάξεώς του τὴν 1ην Ὀκτωβρίου 1872. Τοῦτο ἐξετυπώθη ἐντὸς τοῦ ἔτους 1872 εἰς τὸ ἐν Ἀθῆναις τυπογραφεῖον τοῦ Π. Β. Μωραΐτινη.

4. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΕΡΙΔΟΥ, ἐνθ. ἀν., σ. 34. Φαίνεται ὅτι ὠρισμένοι ἠθέλησαν νὰ χρησιμοποιοῦσιν τὸ Ἀναγνωστήριον δι' ἰδίαν προβολήν, δι' ὃ καὶ κατακρίνονται. Ἀναφέρεται χαρακτηριστικῶς: «Ἐν τι ὅμως δὲν δύναμαι νὰ μὴ κατακρίνω αὐστηρῶς, τὴν μεγίστην δηλ. πρὸς τὸ ἐπιδεικνύσθαι τάσιν τῶν πολλῶν, οἵτινες ἐξ ἀγνοίας βεβαίως τείνουσι νὰ καταστρέψωσι διὰ κενῶν ἐπιδείξεων τὸ ἴδιον ἔργον, ὑπὲρ οὗ τοσοῦτον σπουδάζουσι. Τί ζητοῦμεν τῷ ὄντι διὰ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιδείξεως; Νὰ παραστήσωμεν εἰς τὰ ὅμματα τῶν πολλῶν ὅτι ὑπάρχει καὶ παρ' ἡμῖν Ἀναγνωστήριον; Ἄλλ' ἄς γνωρίσωσιν αὐτὸ κάλλιον ἐκ τῶν εὐεργετικῶν του ἀποτελεσμάτων» (αὐτόθι σ. 35).

τῶν δημοτικῶν ἱατρῶν κυρίου Δημητρίου Πασχάλη, τὸ τῆς γενικῆς ἱστορίας ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Σουλιώτου καὶ τὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑπὸ τοῦ προέδρου κ. Γ. Περιδίου. Ἐσχάτως δὲ ἐνεκρίθη καὶ ἀναγινώσκεται κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν ἢ ἔρμηνεῖα τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου»¹. Κατὰ τὸ Β' ἐξαμηνίον, λόγῳ τῆς ἀναχωρήσεως πολλῶν ἐκ τῶν τακτικῶν μελῶν εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, «διεκότη ἢ καθ' ἐκάστην Κυριακὴν παράδοσις τῶν διαφόρων μαθημάτων»².

Τὰ ἔσοδα τοῦ Ἀναγνωστηρίου προήρχοντο σχεδὸν πάντα ἐκ τῶν συνδρομῶν καὶ μάλιστα τῶν τακτικῶν μελῶν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν Α' ἐξαμηνίαν ἐξεπλήρωσαν τὰς πρὸς τὸ Ἀναγνωστήριον ὑποχρεώσεις των 40 ἐκ τῶν 48 ἐγγραφέντων τακτικῶν μελῶν. Μάλιστα 18 ἀπὸ τὰ τακτικά μέλη προεπλήρωσαν καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τῆς Β' ἐξαμηνίας. Ἀπὸ δὲ τὰ ἀντεπιστέλλοντα: α) ὁ Γεώργιος Σταματάκης, ἐξ Ἀλικαρνασσοῦ, προσέφερε 100 γρ. καὶ ὁ Πιπῖνος Ἰωαννίδης, ἐκ Χάλκης, 50 γρ. Εὐάριθμοι ἐπίσης ὑπῆρξαν οἱ δωρηταὶ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς λειτουργίας τοῦ ἰδρύματος. Οὕτω, προσέφεραν α) δύο ἀνώνυμα τακτικά μέλη 90 γρ., β) ὁ Λογοθέτης Ἰ., ἐκ Νισύρου, 100 γρ., γ) ὁ Καϊμακάμης τῆς νήσου 150 γρ., δ) ὁ Ἡλ. Β. Ζουρούδης καὶ Σια 150 γρ. καὶ ἄλλοι 68 γρ. Σημειοῦμεν, ὅτι τὸ ταμεῖον τοῦ Ἀναγνωστηρίου παρουσίασεν ἰσοζύγιον ἐσόδων καὶ ἐξόδων κατὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ Α' ἔτους³.

Παρ' ὅλον ὅτι τὰ ἀποτελέσματα τῆς δράσεως τοῦ Ἀναγνωστηρίου κατὰ τὴν ἐκπνοὴν τοῦ Α' ἔτους ὑπῆρξαν ἱκανοποιητικά, ἐν τούτοις ὁ Δ. Χαβιαρᾶς ὑπογραμμίζει ὅτι, «ὅπως ἀσφαλίσωμεν μέλλον βέβαιον καὶ κοινωφελὲς τῷ καθιδρύματι τούτῳ, ὀφείλομεν ἡμεῖς αὐτοὶ οἱ ἐν τῇ πατρίδι νὰ χορηγῶμεν πᾶσαν τὴν δυνατὴν ὑποστήριξιν, πᾶσαν τὴν δέουσαν ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν συνδρομὴν καὶ οὕτως ἀναπληρῶσωμεν μὲν τὰ ἐλλείποντα, ἐπανορθώσωμεν δὲ καὶ τὰ κακῶς κείμενα, δικαιούντες οὕτω καὶ τὴν πολλαχόθεν ἐκδηλωθεῖσαν ἀγαθὴν διάθεσιν τῶν φίλα φρονούντων ὑπὲρ ἡμῶν»⁴.

Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Ἀναγνωστηρίου «Ἡ Αἴγλη»

Μεταξὺ τῶν πρώτων μελημάτων τῶν διοικούντων τὸ Ἀναγνωστήριον καὶ εἰδικώτερον τοῦ βιβλιοφύλακος αὐτοῦ, ὀσιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου Σεραφεῖμ, ἀναμφιβόλως ὑπῆρξεν ἡ δημιουργία βιβλιοθήκης, ἥτις ἐμελλε νὰ χρησιμεύσῃ οὐχὶ μόνον διὰ τὰ μέλη τοῦ Ἀναγνωστηρίου, ἀλλὰ ἐν γένει καὶ δι' ὅλον τὸ κοινὸν τῆς νήσου⁵. Τὸν πυρῆνα δὲ ταύτης ἀπετέλεσαν τὰ ἐν τῇ Δημαρχίᾳ τῆς νήσου φυλασσόμενα κατάλοιπα τῆς Σχολῆς τῆς Ἁγίας Μαρίας.

1. ΔΗΜ. ΧΑΒΙΑΡΑ, Ἐκθεσις τῶν μετὰ τὴν Α' ἐξαμηνίαν γενομένων... ἐνθ. ἀν. σσ. 18-19.

2. ΔΗΜ. ΧΑΒΙΑΡΑ, Ἐκθεσις τῶν κατὰ τὴν Β' ἐξαμηνίαν γενομένων... ἐνθ. ἀν. σ. 37.

3. ΝΙΚ. ΜΠΟΝΗ, Ἐκθεσις τῶν κατὰ τὴν Α' καὶ Β' ἐξαμηνίαν τοῦ πρώτου ἔτους εἰσπράξεων καὶ δαπανῶν τοῦ Ἀναγνωστηρίου, ἐν «Χρονικὰ κλπ.» σσ. 21-22 καὶ 40-42.

4. ΔΗΜ. ΧΑΒΙΑΡΑ, Ἐκθεσις τῶν μετὰ τὴν Α' ἐξαμηνίαν γενομένων... ἐνθ. ἀν. σ. 21.

5. ΔΗΜ. ΧΑΒΙΑΡΑ, ἐνθ. ἀν. σ. 19.

Τὸ Καταστατικὸν τοῦ Ἀναγνωστηρίου, τὸ ὁποῖον προέβλεπε τὴν ἴδρυσιν τῆς Βιβλιοθήκης ταύτης, διαλαμβάνει λεπτομερῶς καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας αὐτῆς. Οὕτω εἰς τὰ ἄρθρα αὐτοῦ ὑπ' ἀριθ. 29-35 καθορίζονται τὰ κάτωθι.

Ἡ Βιβλιοθήκη θὰ πλουτίζεται «διὰ προσφορῶν ἢ δι' ἀγορᾶς ἐφημερίδων, περιοδικῶν καὶ διαφόρων ἄλλων συγγραμμάτων». Διὰ τὰς ἀγορὰς ὅμως ταύτας ἀπαραίτητος ἐτύγχανε σχετικὴ «ἐγκρισίς διὰ πλειοψηφίας» ἄλλως ἢ ἀγορὰ καθίστατο ἀδύνατος. Ἀπαντα τὰ βιβλία, αἱ ἐφημερίδες, τὰ περιοδικὰ καὶ τὰ ἄλλα συγγράμματα τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀναγνωστηρίου ἀγοραζόμενα ὡς καὶ τὰ ὑπὸ τῶν μελῶν δωριζόμενα ἐθεωροῦντο κτῆμα τοῦ Ἀναγνωστηρίου, κατεγράφοντο «ἐν γενικῷ καταλόγῳ καὶ ἐν ἐτέρῳ καθ' ὕλην καὶ κατετίθεντο ἕκαστον ἐν ταῖς οἰκείαις θέσεσιν».

Ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Ἀναγνωστηρίου ἐδέχετο καὶ προσφοράς βιβλίων παρ' ἰδιωτῶν, ἐπὶ ἐπιστροφῇ, διὰ τὸν πλουτισμὸν τῆς, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἅπαντα τὰ ἐντυπα ταῦτα, ἦτοι «ἐφημερίδες, περιοδικὰ καὶ ἄλλα συγγράμματα, ἀνήκουσι τοῖς ἰδιοκτῆταις καὶ τοῖς ἐπιστρέφονται». Σημειοῦμεν προσέτι ὅτι τὰ εἰσερχόμενα εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Ἀναγνωστηρίου ἐντυπα δὲν ἐξήρχοντο ἐξ αὐτῆς, ἕκαστον δὲ μέλος ὑπεχρεοῦτο νὰ ἀναγινώσκῃ ταῦτα ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ μόνον. Δανεισμὸς βιβλίων σπανίως ἐγένετο καὶ τοῦτο μᾶλλον πρὸς διαφύλαξιν τῆς περιουσίας αὐτῆς. Ἐὰν δὲ ποτέ τις ἐτύγχανε τοῦ εὐεργετήματος τοῦ δανεισμοῦ, ὥφειλε νὰ ὑπογράψῃ προηγουμένως σχετικὴν ἀπόδειξιν, ὅποτε ἠδύνατο πλέον νὰ μελετήσῃ τοῦτο κατ' οἶκον, «ἀλλ' οὐχὶ ἐπὶ πλείονας τῶν πεντεκαίδεκα ἡμερῶν». Εἰς τὴν περίπτωσιν δ' ὁ δανειζόμενος ἔχανε τὸ βιβλίον, ὑπεχρεοῦτο ἢ νὰ τὸ ἀντικαταστήσῃ ἢ νὰ καταβάλῃ «τὸ τριπλάσιον τῆς ἀξίας του».

Διὰ τὸν ἄμεσον πλουτισμὸν τῆς Βιβλιοθήκης τὸ Ἀναγνωστήριον ἐφρόντισε νὰ καταστῇ συνδρομητῆς διαφόρων περιοδικῶν καὶ συγχρόνως νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ διαφόρους Συλλόγους καὶ βιβλιοπωλεῖα, διὰ νὰ δύναται νὰ προμηθεύηται τὰ ὑπ' αὐτῶν ἐκδιδόμενα συγγράμματα. Ἐκ τῶν Συλλόγων ὁ Φιλεκπαιδευτικὸς Ὁμιλὸς Σμύρνης ἀπέστειλε τὸ ὁμώνυμον περιοδικὸν αὐτοῦ, μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ πέμψῃ «καὶ τινὰ βιβλία διὰ τὴν βιβλιοθήκην»¹.

Τὸ Ἀναγνωστήριον, διὰ νὰ καταστήσῃ τὴν ὑπαρξίν του ἐμφανῆ ἀνὰ τὸν ἐλληνικὸν χῶρον, ἐξέδωκε τὸ ἔτος 1874 «ἀξιανάγνωστον ἐπετηρίδα»² καὶ δι' αὐτῆς ἤρχετο εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰ ἄλλα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα, μεθ' ὧν ἀντήλασσε περιοδικά. Οὕτω καθίστα τὴν παρουσίαν αὐτοῦ αἰσθητὴν, ἅμα δὲ προέβαλλε τὴν νῆσον Σύμην μεταξὺ τῶν ἀλυτρώτων Ἑλλήνων.

1. Πρβλ. α) ΔΗΜ. ΧΑΒΙΑΡΑ., ἐνθ. ἀν. σ. 20 καὶ β) Ἐπιστολὴν Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου Ὁμηρος, ἐν «Χρονικὰ κλπ.», σ. 54.

2. ΜΑΝΟΥΗΛ ΓΕΩΡΓΑΝ., ἐνθ. ἀν. σ. 203.

Τὸ Ἐναγνώστηριον ἐνεγράφη συνδρομητῆς εἰς δύο μόνον ἡμερίδας ἐκ τῶν τότε κυκλοφορουσῶν. Τὰς ὑπολοίπους ἡμερίδας καὶ τὰ περιοδικὰ ἐλάμβανε μὲν τακτικώτατα, ἀλλ' αὐταὶ εἴτε ἐδωροῦντο αὐτῷ εἴτε παρεχωροῦντο πρὸς τὸ ἴδρυμα ὑπὸ τῶν μελῶν πρὸς ἀνάγνωσιν¹. Τοῦτο δ' ἐγένετο, ἐπειδὴ τὰ οικονομικὰ τοῦ ἰδρύματος, ὡς καταφαίνεται ἀπὸ τούτους ταμειακοὺς ἀπολογισμοὺς, δὲν ἦσαν πολὺ ἀνηθρά, ἕπερ ἦτο φυσικὸν νὰ συμβαίη, ἂν ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν οἱ πόροι του. Οὗτοι, ὡς καθορίζεται ἐν τῷ ἄρθρῳ 25 τοῦ Καταστατικοῦ, προήρχοντο: α) «ἐκ τῆς ἐτησίας συνδρομῆς τῶν τακτικῶν μελῶν ἐξ ἑνὸς χρυσοῦ εἰκοσαφράγκου, προπληρωτέας καθ' ἑξαμηνίαν, β) ἐκ τῆς προσφορᾶς ἑνὸς φράγκου ὑπὸ τῶν τακτικῶν μελῶν ἐπὶ τῇ ἀπονομῇ τοῦ διπλώματος καὶ τοῦ καταστατικοῦ», γ) ἐκ τοῦ τιμήματος τῶν Χρονικῶν τοῦ Ἐναγνωστηρίου² καὶ ἄλλων δημοσιεύσεων αὐτοῦ καὶ δ) ἐκ διαφορῶν δωρημάτων».

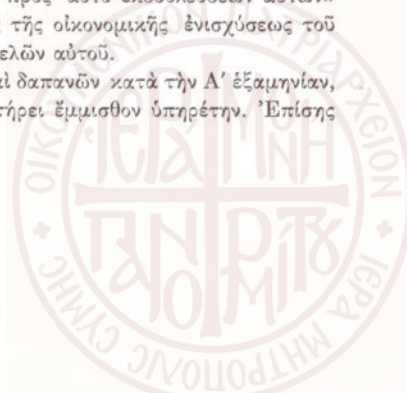
Εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ παρακολουθήσῃ τις τὴν σκέψιν τοῦ συντάξαντος τὸ Καταστατικόν, μάλιστα δὲ τὸ μέρος ἐκεῖνο τὸ ἀφορῶν εἰς τὰ οικονομικὰ τούτου. Δι' εἰδικοῦ ἄρθρου προεβλέπετο σχηματισμὸς ἰδίου ἀποθεματικοῦ Κεφαλαίου, τὸ ὅποιον θὰ ἀπετέλει τὴν παγίαν περιουσίαν τοῦ ἰδρύματος, ὥστε ἐν καιρῷ νὰ καταστῇ τοῦτο αὐταρκες. Συγκεκριμένως, τὸ Συμβούλιον τοῦ Ἐναγνωστηρίου, κατὰ τὴν διαχείρισιν τῶν χρηματικῶν πόρων τοῦ ἰδρύματος, ὤφειλε: α) Τὸ 15% ἐκάστης εἰσπράξεως νὰ τὸ δεσμεύῃ πρὸς σχηματισμὸν ἀποθεματικοῦ Κεφαλαίου, οὕτινος οὐδέποτε ἐποιεῖτο χρῆσιν τὸ Ἐναγνώστηριον, καὶ β) τοὺς ἐτησίους τόκους τοῦ ἀποθεματικοῦ νὰ τοὺς προσθέτῃ εἰς τὰ κεφάλαια (Καταστατικόν, ἄρθρον 27). Διὰ τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου προεβλέπετο καὶ ὁ τοκισμὸς τῶν χρημάτων τοῦ ἰδρύματος τούτου. Εὐχέρειαν διαχειριστικὴν εἶχε τὸ Συμβούλιον μόνον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν χρῆσιν τῶν τόκων, τῶν ὁποίων ὅμως ἡ διάθεσις ἀπῆτει «ἀπόλυτον πλειονοψηφίαν» (Καταστατικόν, ἄρθρον 28). Ὡς ἐκ τούτου τὸ Ἐναγνώστηριον δυσκόλως ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιοῖ χρήματα διὰ τὴν ἀγορὰν βιβλίων. Διὰ τοῦτο δ' ἐν ἀρχῇ ἠρκέσθη εἰς δωρεὰς προερχομένας παρὰ Συμαίων ἢ παρ' οἴουδῆποτε ἐτέρου προσώπου φίλα προσκειμένου πρὸς τὸ Ἐναγνώστηριον.

Παραλλήλως, τὸ Ἐναγνώστηριον ἦτο ὑποχρεωμένον νὰ δαπανᾷ ἀρκετὰ ποσὰ διὰ τὴν συντήρησιν αὐτοῦ³. Ἐνεκεν τούτου τὰ μέλη τοῦ Ἐναγνωστηρίου,

1. ΔΗΜ. ΧΑΒΙΡΑ., ἐνθ. ἀν. σ. 20

2. «Τὰ διπλώματα, τὸ Καταστατικόν, τὰ Χρονικὰ καὶ τὰ λοιπὰ ὑπὸ τοῦ Ἐναγνωστηρίου ἐκιδιδόμενα βιβλία προσφέρονται δωρεὰν τοῖς ἐπιτίμοις καὶ ἀντεπιστέλλουσι τῶν μελῶν ὡς καὶ δωρηταῖς καὶ εὐεργέταις, ἔτι δὲ Συλλόγοις καὶ λοιποῖς Σωματείοις, μεθ' ὧν διατελεῖ ἐν σχέσει τὸ Ἐναγνώστηριον, ἀπέναντι τῶν πρὸς αὐτὸ ἐκδουλεύσεων αὐτῶν» (Καταστατικόν, ἄρθρον 41). Ὡς ἐκ τούτου τὸ βάρος τῆς οικονομικῆς ἐνισχύσεως τοῦ Ἐναγνωστηρίου ἐπιπτεν ἐπὶ τῶν ὁμῶν τῶν τακτικῶν μελῶν αὐτοῦ.

3. Βλ. ΝΙΚ. ΜΠΟΝΗ, Ἔκθεσις τῶν εἰσπράξεων καὶ δαπανῶν κατὰ τὴν Α' ἑξαμηνίαν, ἐν «Χρονικὰ κλπ.», σσ. 21-23. Τὸ Ἐναγνώστηριον διετέθει ἐμμισθον ὑπρέτην. Ἐπίσης

ἀντεπιστέλλοντα καὶ ἐπίτιμα, ἐφρόντισαν παντοιοτρόπως νὰ διαφημίσουν τὴν Ἱδρυσιν αὐτοῦ καὶ νὰ συμβάλουν, ἐντὸς ὀλίγου, ἐνεργῶς εἰς τὸν πλουτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἰδρύματος, κυρίως διὰ δωρεῶν. Τοιοῦτοτρόπως «πολλὰ τῶν τακτικῶν καὶ ἀντεπιστελλόντων μελῶν ἀφιέρωσαν προθύμως ἱκανοὺς τόμους καὶ φυλλάδια. Καὶ ἄλλοι δὲ συμπολῖται ἡμῶν ὡς καὶ οἱ μαθητεύοντες ἐν Ἀθήναις Ν. Ἰ. Κατριὸς καὶ Μιχαὴλ Παχωπὸς προσέφεραν διάφορα βιβλία. Ὁ δὲ φιλόπατρις Β. Γόμπος ἐν Κων)πόλει μαθῶν ἀπλῶς τὴν σύστασιν τοῦ Ἀναγνωστηρίου πρὶν ἢ ἔτι λάβῃ τὸ ἀποσταλὲν αὐτῷ δίπλωμα, αὐθορμήτως ἀπέστειλε τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἀναγνωστηρίου τὰ διάφορα ἔργα τοῦ Μολιέρου καὶ τὴν ἕκτην ἐπετηρίδα τοῦ ἐν Παρισίοις πρὸς ἐμφύχουσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων Συλλόγου, οὗ τινὸς ἔστι μέλος, ὑποσχεθεὶς ν' ἀποστείλῃ καὶ τὴν ἐπετηρίδα τοῦ τρίτου ἔτους τοῦ Συλλόγου τούτου ὡς καὶ ὅσας ἄλλας ἤθελε λάβει ἐν ὅσῳ διατελεῖ ὢν μέλος αὐτοῦ»¹.

Ἐπίσης ὁ Γ. Ἰωαννίδης κατέλιπε διὰ τῆς διαθήκης του εἰς τὸ Ἀναγνωστήριον 120 γρόσια διὰ τὴν ἀγορὰν βιβλίων². Ὡσαύτως ὁ Ἀντώνιος Οἰκονόμος, ὁ μετέπειτα Καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Ἀθήνησι Πανεπιστήμιον, ἀπέστειλεν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἀναγνωστηρίου τὸν Α' τόμον «μεταπεφρασμένον τῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους μας ἀπὸ ἀλώσεως Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐξῆς ὑπὸ τοῦ περιφανοῦς ἱστορικοῦ Μενδελσῶνος Βαρθόλδου», ὑποσχόμενος ἐν ἐπιστολῇ του νὰ πέμψῃ καὶ τὸν Β' τόμον, ὡς ἤθελεν ἐκδοθῆ, «καὶ πονημάτιον τοῦ κ. Δ. Παπαρρηγοπούλου περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου ὡς χριστιανοῦ καὶ ὡς πολίτου»³. Ὁ Νικήτας Κ. Καντούνας ἀπέστειλεν ἐξ Ἀλεξανδρείας «τρία σώματα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας τοῦ κ. Α. Ρ. Ραγκαβῆ καὶ τὰ Γεωγραφικὰ τοῦ Στράβωνος»⁴. Ὁ Α' Κ. Πλατανίστας, ἱατρὸς ἐν Κῶ, ἀπέστειλε «τὰς ποιήσεις τοῦ Βολταίρου εἰς

ὑπὸ τοῦ Καταστατικοῦ (ἄρθρον 26) ἐδικαιολογοῦντο τὰ ἐξῆς ἔξοδα: α) εἰς σχηματισμὸν ἀποθεματικοῦ Κεφαλαίου, β) εἰς τὴν ἀξιοπρεπῆ τοῦ Ἀναγνωστηρίου συντήρησιν, γ) εἰς συνδρομὴν ἡμερησίων καὶ περιοδικῶν, δ) εἰς πλουτισμὸν καὶ συντήρησιν τῆς βιβλιοθήκης, ε) εἰς ἐκδοσιν τῶν χρονικῶν καὶ πραγματειῶν τῶν μελῶν αὐτοῦ καὶ στ) εἰς πᾶν ἄλλο προτεινόμενον καὶ ἐγκρινόμενον διὰ πλειονοψηφίας ἀπολύτου ἐν συνεδριάσει. Τὰ ἔξοδα ὅμως ταῦτα, ὡς διαφαίνεται ἀπὸ τὸ ἄρθρον 27 τοῦ Καταστατικοῦ, ὀφείλουσαν νὰ πραγματοποιῶνται διὰ τῆς χρησιμοποίησεως μόνον τῶν εἰσφορῶν τῶν τακτικῶν μελῶν, περιεκομμένων κατὰ 15%, ἐνίοτε δὲ καὶ τῶν τόκων· πλὴν ὅμως οὐδέποτε τοῦ ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου. Ὡς ἐκ τούτου δικαιολογεῖται ἡ δυσκίνησις περὶ τὴν ἀγορὰν βιβλίων διὰ τὸν ἐμπλουτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἀναγνωστηρίου.

1. Βλ. ΔΗΜ. ΧΑΒΙΑΡΑ., "Ἐκθεσις τῶν μετὰ τὴν Α' ἐξαμηνίαν γενομένων..", ἐνθ. ἀν. σσ. 20 καὶ Β. ΓΟΜΠΟΥ, Ἐπιστολὴ του ἐν «Χρονικὰ κλπ.», σ. 49. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ἀναφέρεται ὅτι ἐστάλη τὸ δεῦτερον Annuaire.

2. Γ. ΙΩΑΝΝΙΔΗ, Διαθήκη του ὑπὸ ἡμερομηνίαν 8-9-1879.

3. Α. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, Ἐπιστολὴ του ἐν «Χρονικὰ κλπ.», σ. 43.

4. Ν. Κ. ΚΑΝΤΟΥΝΙΑ, Ἐπιστολὴ του ἐν «Χρονικὰ κλπ.», σ. 47.

πέντε τόμους)¹. Ὁ Γ. Σταματάκης ἀπέστειλεν ἐπίσης βιβλία². Ὁ δὲ Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων ὑπεσχέθη νὰ ἀποστείλῃ «βιβλία τοῦλάχιστον τινὰ ὡς ἀδελφικὴν συμβολὴν εἰς τὴν ὑμετέραν βιβλιοθήκην»³. Ὁ Μ. Γ. Οἰκονόμος ἐκ Λονδίνου, ὁ μετέπειτα Δημοτικὸς Σύμβουλος καὶ Δήμαρχος Σύμης, ἐπληροφόρησε τὸ Ἀναγνωστήριον ὅτι δωρεῖται αὐτῷ διάφορα βιβλία, τὰ ὅποια κρατεῖ, διὰ νὰ τὰ ἀποστείλῃ «τυχούσης εὐκαιρίας»⁴. Ἐπίσης ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσὸς «ὑπεσχέθη νὰ παραχωρῇ τὰ παρ' αὐτοῦ ἐκδιδόμενα, ἀποστείλας ἤδη 17 φυλλάδια... ὁ δὲ φιλεκπαιδευτικὸς Ὀμηρος «ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ἀποστείλῃ βιβλία»⁵.

Ἐξ ἐτέρων πηγῶν πληροφοροῦμεθα ὅτι τὸ Ἀναγνωστήριον διετῆρει σχέσεις: α) μετὸν ἐν Κων)πόλει Φιλολογικὸν Σύλλογον, β) μετὸν ἐν Ἀθήναις τοιοῦτον πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, γ) μετὸν ἐν Σμύρνῃ Φιλεκπαιδευτικὸν Σύλλογον Ὀμηρον, δ) μετὸν ἐν Κων)πόλει Ἱερατικὸν Ἐκπαιδευτικὸν Σύλλογον, ε) μετὴν ἐν Ρόδῳ Ἐπιτροπὴν τῶν Ἀγαθοεργῶν Καταστημάτων⁶, στ) μετὸν ἐν Ἀτταλείᾳ Μέντορα κλπ.⁷.

Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Καταστατικοῦ τοῦ Ἀναγνωστηρίου (ἄρθρον 7) δωρεῖται ἐθεωροῦντο πάντες «οἱ δωρούμενοι βιβλία». Σήμερον ἐκ τοῦ ἀνευρεθέντος πρώτου Καταλόγου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἀναγνωστηρίου εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωμεν τὰ ὀνοματεπώνυμα τῶν τοιούτων δωρητῶν ἅμα δὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑπ' αὐτῶν δωρηθέντων βιβλίων.

Συγκεκριμένως, μεταξὺ τῶν δωρητῶν συγκαταλέγονται: 1) ὁ Ἀρχιμανδρίτης Σεραφεῖμ Παναγιωτίδης, ὁ ὁποῖος, ὡς εἶδομεν, διετέλεσε πρῶτος βιβλιοφύλαξ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἀναγνωστηρίου καὶ κατέβαλε προσπαθείας δημιουργίας καὶ συστάσεως τῆς βιβλιοθήκης, πιθανώτατα δὲ τυγχάνει ὁ ἀρξάμενος τὴν σύνταξιν τοῦ πρώτου τούτου καταλόγου αὐτῆς, 2) ὁ Ν.Α. Μπόνης, ὅστις διετέλεσε πρῶτος ταμίης τοῦ Ἀναγνωστηρίου καὶ ἐδωρήσατο πολλὰ βιβλία εἰς τὴν βιβλιοθήκην, 3) ὁ Ἄλ. Ἰ. Μιλιωράτης, ἐκ τῶν πρώτων κοσμητῶρων τοῦ Ἀναγνωστηρίου, λόγιος καὶ Προξενικὸς Ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος ἐν Σύμῃ, 4) ὁ Νικήτας Ἰ. Βογιατζῆς, 5) ὁ Ν.Γ. Μαστορίδης, 6) ὁ Νικό-

1. Α. Κ. ΠΑΛΑΝΙΣΤΑ, Ἐπιστολὴ του ἐν «Χρονικὰ κλπ.», σ. 48.

2. Γ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΗ., Ἐπιστολὴ του ἐν «Χρονικὰ κλπ.», σ. 49.

3. Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, Ἐπιστολὴ ἐν «Χρονικὰ κλπ.», σ. 53.

4. Μ. Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ., Ἐπιστολὴ του ἐν «Χρονικὰ κλπ.», σ. 63.

5. ΔΗΜ. ΧΑΒΙΑΡΑ, Ἐκθεσις τῶν κατὰ τὴν Β' ἐξαμηνίαν γενομένων... ἐνθ. ἀν. σ. 38.

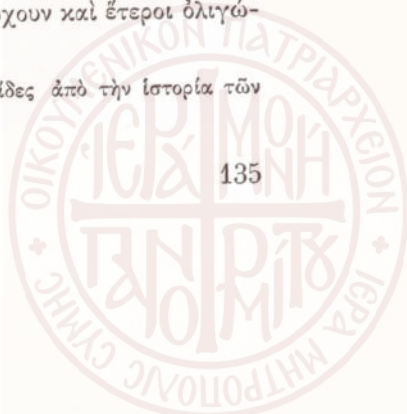
6. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ Ρόδος ἐπισκευάζει καὶ ἀνεγείρει σχολεῖα καὶ συνέστησε λαχεῖον διὰ τὴν ἐξέυρεσιν τῶν ἀναγκαίων χρημάτων. Εὐκαιρικῶς ἀπέστειλεν εἰς τὸ Ἀναγνωστήριον 200 λαχεῖα πρὸς διάθεσιν. Πρβλ. Δ. ΧΑΒΙΑΡΑ, Ἐκθεσις τῶν κατὰ τὴν Β' ἐξαμηνίαν γενομένων..., ἐνθ. ἀν. σ. 39.

7. ΤΑΣΟΥ ΒΟΓΙΑΤΖΗ, ἐνθ. ἀν. σ. 2.

λαος 'Ι. Βογιατζής, 7) ό Ν. Μαυρίκιος, 8) ό Βασ. Κ. Ζαχαρίου, διδάσκαλος, 9) οί άδελφοί και οί υίοί Φαρμακίδαι, 10) ό Κ. Μαραβέλιας, 11) ό Ν.Μ. Κλαδάκης, 12) ό Δημοσθ. Χαβιαράς, πρώτος γραμματεύς του 'Αναγνωστηρίου, πολυγραφώτατος Συμαίος λόγιος άναδειχθείς μέλος πολλών Συλλόγων και 'Εταιρειών, διατελέσας Γραμματεύς τής Κοινότητος Σύμης επί 52 συναπτά έτη (1867-1919), εκπροσωπήσας τά συμφέροντα τής νήσου κατ' επανάληψιν παρὰ τῆ 'Υψηλῆ Πύλῃ¹ και άποθανών τῆ 19-11-1922, 13) ό Antoine Aublé, κάτοικος Ρόδου, 14) ό Γ. 'Αγαπητίδης, 15) ό Φ. Διακίδης, 16) ό 'Αθανάσιος Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, ό 'Επιμελητής του μουσείου και τής βιβλιοθήκης τής έν Συμόρη Εύαγγελικῆς Σχολῆς, του όποίου αί έπιστημονικαι ένατενίσεις είναι πασίγνωστοι, 17) ό 'Ανδρέας Σιτέ, 18) τó Πανεπιστήμιον 'Αθηνών, 19) ή Δημοσία 'Ελληνική Σχολή Σύμης, ή όποία διαδεχθεΐσα τήν περιώνυμον Σχολήν τής 'Αγίας Μαρίνας έλειτούργησεν από του 1835-1922 στεγαζομένη εις τά δωμάτια του Ιερού ναού τής Παναγίας του Κάστρου, 20) ό Φιλολογικός Σύλλογος «Παρνασσός», 21) ό 'Ανδρέας Κ. Χούμης, φοιτητής τής Χημείας, 22) ό 'Ι. Κ. Χούμης, έκ Σύρου, βιβλιοπώλης, 23) ό Β. Κεραμόπουλος, 24) ό Σίδνεϋ Βάρκερ, κάτοικος 'Αλεξανδρείας και σύζυγος Συμαίας έγκατεστημένης εκείσε, 25) ό Ν. Γιανναράς, όνομαστός Συμαίος διδάσκαλος, 26) ό 'Ι. Βιτάλης, διδάσκαλος, 27) ό Ν. Μ. Πετριού, 28) ό Γρ. Μαρασλής, ό μέγας χορηγός, 29) ό Ν. Π. Κλαδάκης, 30) ό Α. 'Ι. 'Ολυμπίου, κάτοικος 'Αθηνών, 31) οί άδελφοί Πυρρή, 32) ό Ισραηλίτης Χαΐμ Μποχάρ Καπελουτός, 33) ό 'Οθωμανός Χασάν, 34) ό Κ. Σπορίδης, 35) ό 'Ι. Κ. Ράμφος, 36) οί άδελφοί Νικολέττοι, 37) ή Δημογεροντία Σύμης, 38) ό 'Ι. Μ. Κοντός, 39) ό Γ. Περίδης, πρώτος Πρόεδρος του 'Αναγνωστηρίου, καθηγητής έκ τών πλέον μορφωμένων τής εποχῆς, διδάξας έν Σύμη και καταλιπών άγαθήν άνάμνησιν ώς και επιτύμβια και άλλα τινά επιγράμματα, 40) ό Γ. Κοστομυριάδης, 41) ό 'Ανδρέας Σιτόπουλος, 42) ό Μ. Μίγκλης, 43) ή Κοινότης Σύμης, 44) ό Γ. 'Ιωαννίδης, πλοίαρχος, έκ τών μεγάλων ευεργετών τής Κοινότητος Σύμης, όστις έκτός τών άλλων ευεργεσιών του άνήγειρε τó 'Ιωαννίδειον Παρθεναγωγείον τής νήσου και διά τής διαθήκης του άφήκεν 100 εικοσάφραγκα εις τó 'Εθνικόν Πανεπιστήμιον, 45) ό Ν. Σαμιωτάκης, έκ Χίου, Πράκτωρ τής Κραταιᾶς Ρωσίας έν Σύμη και 46) ό Μ. 'Ι. Γεδεών, έκ Κων)πόλεως, ό γνωστός Μεσαιωνολόγος, 'Ακαδημαϊκός και Μέγας Χαρτοφύλαξ και Χρονογράφος τής Μεγάλης 'Εκκλησίας. 'Επίσης εις τó 'Αναγνωστήριον προσεφέρθη υπό τής Δημογεροντίας Σύμης ή βιβλιοθήκη του έκ τών διδασκάλων τής 'Ελληνικῆς Σχολῆς Σύμης και τών 'Ηγουμένων τής 'Ιερᾶς Μονῆς Πανορμίτου 'Αρχιμανδρίτου Νικάνδρου του Φιλαδέλφου. 'Εκτός τούτων υπάρχουν και έτεροι όλιγώ-

1. Πρβλ. ΑΛΕΞ. ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑ, Νότιες Σποράδες - Σελίδες από την ιστορία τών προνομίων τους, Παρνασσός, τ. ΙΙ' (1971), σσ. 434 και 445.

τερα προσεγγιζόντες βιβλία εις τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἀναγνωστηρίου, τοὺς ὁποίους δύναται τις νὰ ἀνεύρη, ἐὰν ἀναδιφήσῃ τὸν πρῶτον Κατάλογον αὐτῆς.

Ὁ κατάλογος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἀναγνωστηρίου Τοῦ ἔτους 1872 - 3

Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του τὸ Ἀναγνωστήριον μέχρι σήμερον ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ὑφίσταται τὰς ἱστορικὰς ἀλλαγὰς τοῦ χρόνου. Διὰ τοῦτο, ὡς ἴδρυμα, ὑπέστη ταλαιπωρίας, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἀντίκτυπον ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν καθόλου διάρθρωσιν αὐτοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπὶ τοῦ συσσωρευθέντος ἐν αὐτῷ ὕλικου. Τὴν μεγαλυτέραν ὅμως ταλαιπωρίαν ἔσχεν ἡ βιβλιοθήκη αὐτοῦ, ἡ ὁποία, ἰδιαιτέρως κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου, σχεδὸν κατεστράφη, ἐκτὸς μέρους τινὸς διαφυλαχθέντος ἐν ταῖς ἀποθήκαις τοῦ Δήμου Σύμης.

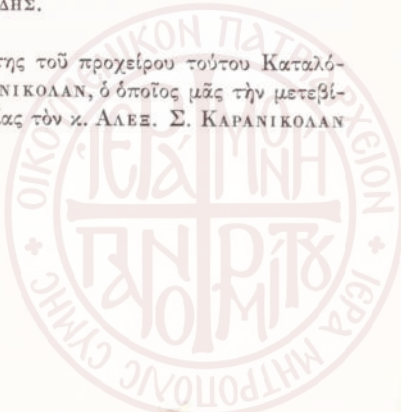
Καθ' ὅλην τὴν ἱστορικὴν αὐτὴν διαδρομὴν εἰδικῶς ἡ βιβλιοθήκη, εἴτε ἐλλείψει καταλλήλων προσώπων, διὰ νὰ τὴν συντηρήσουν καὶ νὰ φροντίσουν δι' αὐτὴν, εἴτε ἕνεκεν ἀδιαφορίας τῶν μελῶν τοῦ ἰδρύματος εἴτε καὶ ἐκ κομματικῶν ἀντιζηλιῶν, ἐκινδύνευσε πολλάκις νὰ διαλυθῇ. Σήμερον γνωρίζομεν σχεδὸν ὅλην τὴν περιπέτειαν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἀναγνωστηρίου. Αὕτη, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της μέχρις ἡμῶν, περιλαμβάνει συνολικῶς τρεῖς διαφόρους κατὰ τὴν χρῆσιν Κατάλογους, ἐπὶ τῶν ὁποίων κατεγράφοντο λεπτομερῶς τὰ δωριζόμενα ἢ ἀγοραζόμενα βιβλία. Ὁ πρῶτος Κατάλογος ἤρχισε νὰ συντάσσεται ἅμα τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Ἀναγνωστηρίου καὶ τῆς βιβλιοθήκης αὐτοῦ, μέρος δὲ τούτου ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν πρῶτην Ἐπετηρίδα τοῦ ἰδρύματος¹, ἐν ἔτει 1874. Ἡ εἰς τὸν Κατάλογον τοῦτον καταχώρισις τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀναγνωστηρίου ἀποκτωμένων βιβλίων φθάνει μέχρι τοῦ ἔτους 1936.

Ὅμως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ 19ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνος φαίνεται ὅτι ἡ βιβλιοθήκη παρημελήθη. Δι' ὃ ἔχομεν τὴν πληροφορίαν ὅτι περὶ τὸ ἔτος 1923 ὁ κ. Τάσος Ἰω. Βογιατζῆς, ὅστις, ὅτε ὑπηρέτει ὡς καθηγητῆς ἐν Σύμῃ, εἶχε καὶ τὴν εὐθύνην τῆς λειτουργίας τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἀναγνωστηρίου, «πρὸς εὐκολίαν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς βιβλιοθήκης συνέταξε Κατάλογον ἀλφαβητικὸν μετὰ τὴν στήλην καὶ τὸν ἀριθμὸν, εἰς ἣν ἕκαστον βιβλίον εὐρίσκειτο»². Οὐσιαστικῶς ὅμως ὁ Κατάλογος οὗτος δὲν διαφέρει ἀπὸ ἓνα «πρόχειρο τετράδιον, ποὺ περιελάμβανε ὅσα βιβλία εἶχε τοποθετήσῃ [ὁ ἴδιος] στὶς ντουλάπες, ποὺ ὑπῆρχαν στὴ μεγάλη αἴθουσα, γιὰ νὰ εἶναι εὐκόλος ὁ δανεισμός τους, ἐπειδὴ αὐτὰ εἶχαν μεγαλύτερη ζήτησιν»³.

1. Βλ. «Χρονικὰ κλπ.», σσ. 70-91. Πιθανώτατα συντάκτης τοῦ Καταλόγου τούτου τυγχάνει ὁ Ἀρχιμανδρίτης ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗΣ.

2. ΤΑΣΟΥ ΒΟΓΙΑΤΖΗ, ἐνθ. ἀν., σ. 2.

3. Τὴν πληροφορίαν αὐτὴν παρέσχεν ὁ συντάκτης τοῦ προχείρου τούτου Καταλόγου κ. ΤΑΣΟΣ ΙΩ. ΒΟΓΙΑΤΖΗΣ εἰς τὸν κ. ΑΛΕΞ. Σ. ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑΝ, ὁ ὁποῖος μᾶς τὴν μετεβίβασε. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ εὐχαριστοῦμεν ἐκ βαθέων καρδίας τὸν κ. ΑΛΕΞ. Σ. ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑΝ

Ὁ τελευταῖος Κατάλογος τοῦ Ἀναγνωστηρίου ἐγένετο περὶ τὰ μέσα τῆς 10ετίας 1950-1960, καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Συμαίου πρόφην Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ καὶ Προέδρου τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου Μέσης Ἐκπαιδεύσεως κ. Ἀλεξ. Σ. Καρανικόλα, ὑπὸ ὁμάδος ἀποφοίτων τοῦ Πανορμιτείου Γυμνασίου Σύμης, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς συγχρόνου βιβλιοθηκονομίας. Ὁ Κατάλογος οὗτος εἶναι ἐν χρήσει σήμερον.

Συλλογαὶ τοῦ Ἀναγνωστηρίου «Ἡ Αἴγλη»

Α' Χ ε ι ρ ό γ ρ α φ α. Πλὴν τῆς ἀσαφοῦς πληροφορίας τοῦ Δ. Χαβια-ρᾶ¹, χρονολογουμένης ἀπὸ τῆς 22ας Μαρτίου 1873, κατὰ τὴν ὁποίαν συναινεσεὶ τῆς Δημογεροντίας τὸ Ἀναγνωστήριον «παρέλαβε χειρόγραφα, λείψανα μικρά, ἀλλ' οὐχὶ εὐκαταφρόνητα τῆς ἀξιολόγου βιβλιοθήκης» τῆς ἐνταῦθα Ἑλληνικῆς Σχολῆς τῆς Ἀγίας Μαρίας, τὸ Καταστατικὸν τοῦ Ἀναγνωστηρίου οὐδεμίαν ἐνδειξιν παρέχει περὶ συγκεντρώσεως χειρογράφων ἢ δημιουργίας τμήματος χειρογράφων ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ αὐτοῦ. Ἀντιθέτως, ὁμιλεῖ περὶ συλλογῆς ἀρχαιοτήτων. Παρὰ ταῦτα τὸ Ἀναγνωστήριον τὸ ἔτος 1874 παρουσιάζεται μετ' σχετικὸν ἀριθμὸν χειρογράφων. Ταῦτα προέρχονται: α) ἐκ δωρεᾶς τοῦ Ἀγαπητοῦ Ζάγουρα, β) ἐκ τῆς Σχολῆς Σύμης καὶ γ) ἐκ τῶν τοῦ Νικάνδρου Φιλαδέλφου². Πρόκειται μᾶλλον περὶ ἰδιωτικῶν συλλογῶν καταληξασῶν εἰς τὸ Ἀναγνωστήριον, διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀνευρεθεὶς πρῶτος Κατάλογος τῆς βιβλιοθήκης οὐδὲν περὶ τούτων ἀναφέρει.

Περὶ τὸ ἔτος 1923 ὁ Τάσος Ἰω. Βογιατζῆς ἐτακτοποίησε τὴν συλλογὴν «κυρίως τῶν χειρογράφων διαφόρων λογίων καὶ διδασκάλων τῆς Σύμης καὶ δώρων Συναϊτῶν εἰς τὸ τῆς Σύμης σχολεῖον καὶ τῶν ὁποίων συνέταξε Κατάλογον»³. Ἐκ τούτων προκύπτει: α) ὅτι μέχρι τῆς τρίτης δεκαετίας τοῦ αἰῶνος μας τὸ Ἀναγνωστήριον εἶχε πλουτισθῆ δι' ἀξιολόγων χειρογράφων καὶ β) ὅτι ταῦτα ἦσαν δωρεαὶ Συναϊτῶν καὶ κατάλοιπα τῆς Σχολῆς Σύμης καὶ τῶν διδασκάλων αὐτῆς. Πόσα τὸν ἀριθμὸν ἦσαν αὐτὰ δὲν γνωρίζομεν. Τὰ μέχρις ἡμῶν διασωθέντα εὐρίσκονται ἐν τῷ Ἀναγνωστηρίῳ τῆς Σύμης καταχωρισμένα εἰς τὸν Κατάλογον αὐτοῦ καὶ ἤρχισαν νὰ βλέπουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος⁴.

διὰ τὰς πολυτίμους παρατηρήσεις του κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ πονήματος τούτου, ὥστε τοῦτο νὰ περιθριγκωθῆ κάλλιον.

1. ΔΗΜ. ΧΑΒΙΑΡΑ, "Ἐκθεσις τῶν μετὰ τὴν Α' ἐξαμηνίαν γενομένων.. ἐνθ. ἀν. σσ. 19-20.

2. Βλ. «Χρονικά κλπ.» σσ. 92-94, ἐνθα καταχωρίζεται ἡ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος λειτουργίας τοῦ Ἀναγνωστηρίου δημιουργηθεῖσα συλλογὴ χειρογράφων. Πρβλ. ἐπίσης ΑΛΕΞ. ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑ, Κατάλογος χειρογράφων προερχομένων ἐκ τῆς Σχολῆς Σύμης, «Ἑλληνικά», τ. 23ος σσ. 38-55.

3. ΤΑΣΟΥ ΒΟΓΙΑΤΖΗ, ἐνθ., ἀν., σ. 2.

4. Βλ. ΑΛΕΞ. ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑ, ἐνθ. ἀν., σσ. 42-55.

Β' Ἀρχαιότητες: Συμφώνως τῷ Καταστατικῷ τοῦ Ἀναγνωστηρίου προεβλέπετο ἡ δημιουργία Συλλογῆς Ἀρχαιοτήτων (ἄρθρον 2). Αὕτη τελικῶς ἐδημιουργήθη διὰ τῆς ὑπὸ μελῶν τοῦ ἰδρύματος προσφορᾶς διαφόρων ἀντικειμένων. Πρῶτος ἐδώρισεν ὁ Νικ. Μπόνης μικρὸν πήλινον ἀγαλμάτιον, εὑρεθὲν ἐν Σύμη, καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἀντώνιος Δ. Χρυσοχόος κεφαλὴν βοῦς¹. Περὶ τὸ 1923 τὸ Ἀναγνωστήριον διέθετε συλλογὴν ἀρχαίων ἀγγείων, θραυσμάτων ἀγαλμάτων, ἀγαλματίων, ἐπιγραφῶν κ.ἄ.ό.². Σήμερον οὐδὲν τούτων σώζεται.

Γ' Νομίσματα. Παραλλήλως, τὸ Ἀναγνωστήριον κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς λειτουργίας του διέθετε νομισματικὴν συλλογὴν, δημιουργηθεῖσαν ἐκ τῶν προσφορῶν τῶν μελῶν αὐτοῦ. Οὕτω, ὁ Ἀντώνιος Δ. Χρυσοχόος προσέφερε 58 νομίσματα, ὁ Ν.Α. Μπόνης 20, ὁ Μ. Γιαννέσκος 1, ὁ Δ. Χαβιαρᾶς 10. Πέραν τούτων τὸ Ἀναγνωστήριον ἠγόρασεν ἕτερα 17. Συνολικῶς τὸ Ἀναγνωστήριον μετὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς λειτουργίας του διέθετε 1 μολύβδινον νόμισμα, 10 ἀργυρᾶ καὶ 96 χαλκᾶ. Σύνολον νομισμάτων ἐν τῷ Ἀναγνωστηρίῳ 107. Τὰ νομίσματα αὐτὰ ἦσαν ἑλληνικά, ρωμαϊκά, βυζαντινὰ καὶ νεωτέρων χρόνων³. Δυστυχῶς οὐδὲν τῶν νομισμάτων διεσώθη μέχρις ἡμῶν, διότι ἡ ἰταλικὴ Κατοχὴ παρέλαβεν ἅπαντα τὰ ἀρχαιολογικὰ συλλέγματα, παρῶς ἠσπασα μόνον σχετικὸν πρωτόκολλον παραλαβῆς.

1. ΔΗΜ. ΧΑΒΙΑΡΑ, "Ἐκθεσις τῶν κατὰ τὴν Β' ἐξαμηνίαν γενομένων...." ἔνθ. ἀν., σσ. 39-40.

2. ΤΑΣΟΥ ΒΟΓΙΑΤΖΗ, ἔνθ. ἀν., σ. 2.

3. Βλ. «Χρονικὰ κλπ.», σσ. 39 καὶ 95-96.

